

Siedlce, dnia 05 grudzień 2019r.

dr hab. Norbert Malec
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny
w Siedlcach

Recenzja

Rozprawy doktorskiej mgr Andrzeja Pecki

Pt. „Prawna i kryminologiczna ocena instytucji dozoru elektronicznego”

I. Wybór tematu rozprawy doktorskiej

Wybór tematu rozprawy doktorskiej jest bez wątpienia trafny. Instytucja dozoru elektronicznego przestępców została wprowadzona do polskiego systemu prawnego przepisami ustawy z 7 września 2007 r. o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego. Zarówno okres stosowania tej instytucji, jak też wielkość populacji skazanych, w stosunku do której była ona stosowana, pozwalają dokonać oceny wpływu stosowania tej instytucji na politykę karną w Polsce.

Zanim dozór elektroniczny skazanych wprowadzono w Polsce był on już stosowany na świecie od ponad 20 lat, a wcześniej również przez około dwie dekady prowadzono badania naukowe w tym zakresie. Idea elektronicznego dozoru przestępców narodziła się na początku lat 60. XX w. w USA. Przełom w tym zakresie nastąpił dopiero w latach 80. ubiegłego wieku, mniej więcej równocześnie monitoring elektroniczny zaczął być stosowany do śledzenia przestępców w stanach Nowy Meksyk i Floryda. Pierwszy program elektronicznego monitorowania przestępców w celu zmniejszenia przepelnienia więzień został stworzony w 1984 r. na Florydzie. Od tego czasu programy elektronicznego śledzenia przestępców zaczęły się bardzo szybko rozwijać i pod koniec XX w. objęły większość stanów USA.

Wprowadzenie monitoringu elektronicznego przestępców na kontynent europejski nastąpiło na początku lat 90. ubiegłego wieku. Pod wpływem doświadczeń amerykańskich w tej dziedzinie pojawiły się wtedy pierwsze próby zastosowania tej instytucji w systemach penitencjarnych państw Europy Zachodniej i Skandynawii. W tym czasie powstały pierwsze programy pilotażowe elektronicznego śledzenia przestępców w Anglii i Walii, a następnie w Szwecji i Holandii. Na początku XXI w. monitoring elektroniczny przestępców zaczął się rozwijać w innych krajach Europy Zachodniej (np. we Francji, Belgii, Portugalii, Hiszpanii, Szkocji), jak również w krajach Europy Wschodniej i na Bałkanach. Obecnie monitoring elektroniczny przestępców w różnym zakresie jest stosowany także w Kanadzie, we wszystkich stanach Australii, w krajach latynoamerykańskich (w Panamie, Urugwaju, Kolumbii, Brazylii, Meksyku i Argentynie i Chile), a także w niektórych krajach w Azji (np. w Singapurze). Zdecydowanym liderem pod względem liczby osób objętych dozorem elektronicznym pozostają Stany Zjednoczone. W USA ze względu na zdecentralizowany charakter wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych trudno jest co prawda precyzyjnie ustalić liczbę przestępców objętych monitoringiem elektronicznym, lecz według badania przeprowadzonego w grudniu 2015 r. przez niezależną organizację pozarządową *non-profit* Pew Charitable Trust w 2015 r. w USA było dziennie monitorowanych elektronicznie ponad 125 000 przestępców. Liderem europejskim pod względem liczby przestępców, w stosunku do których znajduje zastosowanie monitoring elektroniczny, jest Anglia i Walia, gdzie w latach 2013–2015 dziennie dozorowanych w ten sposób było ponad 13 tys. osób. Systemy monitoringu elektronicznego przestępców występujące w różnych państwach posiadają wiele odrębnych uregulowań właściwych dla danego państwa czy też grupy państw, ale też wiele cech wspólnych.

Wspólne też są w większości przyczyny i cele, dla których dozór elektroniczny przestępców został w poszczególnych państwach wprowadzony. Wśród celów, które były przywoływane w państwach wprowadzających monitoring elektroniczny przestępców, było przede wszystkim wskazywane dążenie do zmniejszenia w ten sposób populacji więziennej. Wskazywano również na obniżenie kosztów wykonywania kary pozbawienia wolności ponoszonych przez państwo, a także unikanie szkodliwych skutków

pozbawienia wolności, występujących szczególnie w przypadku kar krótkotrwałych. Cele te w większości przyswiewcały również uzasadnieniu wprowadzenia przepisów o dozoru elektronicznym przestępców w Polsce.

Zagadnienia dotyczące odbywania kary w systemie dozoru elektronicznego były podejmowane w licznych pracach naukowych z zakresu kryminologii i penitencjarystyki, lecz żadne z tych opracowań nie ujęło kompleksowo tej problematyki, jak uczynił to Doktorant. Występujące tutaj braki publikacyjne w połączeniu z dużymi kompetencjami naukowymi i praktycznymi Doktoranta sprawiły, że podjął On bardzo udaną próbę naukowej analizy przedmiotowej materii.

Problematyka stanowiąca przedmiot recenzowanej rozprawy doktorskiej stanowi poważny problem kryminologiczny oraz penitencjarny. Kilkunastoletnie funkcjonowanie dozoru elektronicznego przestępców w Polsce odgrywa istotną rolę w polityce karnej państwa. Doktorant w swoich rozważaniach słusznie zauważył, że dotychczas nie zbadano skuteczności tej instytucji biorąc pod uwagę współczynnik powrotu do zakładu karnego skazanych odbywających uprzednio karę w systemie dozoru elektronicznego. Zdaniem Autora takie badania są niezbędne dla oceny trafności przyjętych rozwiązań legislacyjnych w zakresie regulacji dozoru elektronicznego przestępców w polskiej polityce karnej.

Doktorant przede wszystkim całościowo dokonał analizy funkcjonowania systemu dozoru elektronicznego z uwzględnieniem poszczególnych zmian prawnych, które miały wpływ na praktyczne stosowanie tej instytucji nie tylko w Polsce ale również w innych krajach. W formułowaniu ocen, w prezentowaniu i argumentowaniu własnego w tym względzie stanowiska Doktorant wykazał dużą umiejętność syntezy naukowej oraz zdolność wypowiadania myśli w sposób logiczny i przekonujący.

Podejmując omawiane badania Doktorant musiał dysponować dużą wiedzą nie tylko z kryminologii i penitencjarystyki, ale także z prawa karnego procesowego i

materiałnego. Umiejętność wykorzystania w pracy tej wiedzy stanowi dodatkowy element skłaniający do pozytywnej oceny dysertacji.

II. Układ rozprawy doktorskiej

Struktura recenzowanej rozprawy doktorskiej jest poprawna. Poszczególne zagadnienia zostały omówione we właściwej kolejności i logicznym powiązaniu. Praca poza wstępem, wnioskami końcowymi, wykazem literatury oraz załącznikami zawiera dziewięć rozdziałów z merytorycznymi rozważaniami. W sumie liczy 414 stron. Praca ma charakter empiryczny. Badania własne Doktoranta są fundamentalną częścią rozważań i stanowią niezaprzeczalny wkład do nauki kryminologii i nauk penalnych.

W rozdziale pierwszym zatytułowanym: „Geneza wyodrębnienia się instytucji dozoru elektronicznego przestępców” Doktorant przedstawia kwestie związane z kryminalno-polityczną genezą instytucji monitoringu elektronicznego przestępców. Omawia rozwój instytucji kary kryminalnej, kształtowanie się poglądów na cele, jakim ta instytucja miała służyć, ze szczególnym uwzględnieniem w tym omówieniu ewolucji poglądów na karę pozbawienia wolności. Szczególna uwaga zwraca na poglądy odnoszące się do przydatności w polityce karnej krótkoterminowych kar pozbawienia wolności, gdyż monitoring elektroniczny na etapie orzekania i wykonywania kary pozbawienia wolności najczęściej stosuje się właśnie jako alternatywę dla tego rodzaju kar pozbawienia wolności.

W rozdziale drugim zatytułowanym: „Istota monitoringu elektronicznego przestępców” Doktorant przedstawia definicję tego pojęcia z punktu widzenia literatury prawnej, jak też aktów prawnych, zarówno Polskich, jak również w innych państwach. Omawia funkcje, jakie spełnia monitoring elektroniczny w zakresie polityki karnej, a także najważniejsze cele, które zamierzano zrealizować, wprowadzając tę instytucję do porządku prawnego w państwach, w których ona funkcjonuje. Przedstawia najbardziej istotne kontrowersje natury etycznej i prawnej związane z wykorzystywaniem monitoringu elektronicznego w

szeroko rozumianym postępowaniu karnym, a w niektórych przypadkach także poza takim postępowaniem, tj. związane z jego zastosowaniem w stosunku do osób, które już zakończyły odbywanie kary pozbawienia wolności.

W rozdziale trzecim Doktorant przedstawia dane statystyczne odnoszące się do funkcjonowania monitoringu elektronicznego przestępców w Polsce w okresie od jego uruchomienia, aż do chwili obecnej, wraz z analizą populacji osób objętych monitoringiem elektronicznym w Polsce.

W rozdziale czwartym Doktorant dokonuje analizy prawnoporównawczej regulacji prawnych dotyczących monitoringu elektronicznego przestępców, obowiązujących w państwach, w których ta instytucja odgrywa istotną rolę w sferze polityki karnej. Doktorant poddał analizie funkcjonowanie systemu monitoringu w takich państwach jak: Stany Zjednoczone, Anglia i Walia, Francja, Szwecja, Norwegia, Holandia, Belgia, Niemcy i Austria.

W rozdziale piątym Doktorant przedstawia okoliczności związane z wdrożeniem dozoru elektronicznego do polskiej polityki karnej i rozwój tej instytucji w okresie poprzedzającym wprowadzenie przepisów dotyczących wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego do Kodeksu karnego wykonawczego. W dalszej części tego rozdziału Autor poddaje też analizie najważniejsze uregulowania zawarte w przepisach ustawy z dnia 7 września 2007 r. o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, a także w przepisach późniejszych aktów prawnych nowelizujących przepisy tej ustawy. Zwraca szczególną uwagę na kwestie praktyczne związane z wprowadzaniem przepisów o dozorcze elektronicznym w życie.

Rozdział szósty zatytułowany „Ustawowy model dozoru elektronicznego w Polsce” całościowo przedstawia formalno-prawne rozwiązania w zakresie funkcjonowania instytucji monitoringu elektronicznego przestępców w Polsce.

Rozdział siódmy przedstawia obecny stan badań naukowych prowadzonych nad funkcjonowaniem monitoringu elektronicznego przestępców w Polsce i w wybranych krajach.

W rozdziale ósmym Autor przedstawia metodologię badań własnych zastosowanych w rozprawie doktorskiej. Cel badań, problemy badawcze, metody i techniki badawcze są dobrane prawidłowo i nie wnoszą tutaj zastrzeżeń.

W rozdziale dziewiątym zatytułowanym „Analiza wyników badań własnych” Doktorant przedstawia uzyskane wyniki badań z punktu widzenia takich zmiennych jak: charakterystyka społeczno-demograficzna, historia przestępcza, pobyty w zakładzie karnym, rodzaj orzeczonej kary którą skazani chcą odbyć w systemie dozoru elektronicznego. Rozdział ten zawiera też ciekawe dane dotyczące kosztów wykonania kary w systemie dozoru elektronicznego wobec jednego skazanego w tym systemie oraz prognozę funkcjonowania monitoringu elektronicznego przestępców w Polsce w latach 2020 i 2021.

Pracę zamykają wnioski końcowe, które odnoszą się do całości rozważań. Zakończenie to zawiera syntezę naukową najważniejszych ustaleń rozprawy. Wynikające stąd konstatacje oprócz wartości teoretycznych posiadają duże znaczenie praktyczne zwłaszcza w zakresie podniesienia efektywności stosowania systemu dozoru elektronicznego. Ustalenia te mogą być również wykorzystane w praktyce wykonania kary pozbawienia wolności w systemie wolności dozorowanej.

III. Uwagi polemiczne

- Doktorant korzystał w dysertacji doktorskiej z licznych aktów prawnych dotyczących nauk penalnych, jednak celowe byłoby aby Doktorant uwzględnił orzecznictwo w zakresie wykonania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego.
- Bogata bibliografia (ponad 300 pozycji) przygotowana na potrzeby tematu pracy nie uwzględnia źródeł prawa na które powołuje się Doktorant w poszczególnych rozdziałach.

IV. Konkluzja końcowa

Recenzowana rozprawa doktorska ma niewątpliwie charakter interdyscyplinarny. Występują w niej bowiem obok zagadnień typowo kryminologicznych i penitencjarnych, które zdecydowanie mają charakter pierwszoplanowy także elementy psychologiczne, socjologiczne oraz prawa karnego wykonawczego. Takie ujęcie pracy rodziło konieczność wykazania się dużą wiedzą i umiejętnością naukowej analizy w zakresie różnych dyscyplin społecznych, a także co chciałbym szczególnie podkreślić, zdolnością posługiwania się naukowymi metodami badań kryminologicznych i oceny zebranych materiałów. Doktorantowi udało się to poprawnie zrealizować. Należy zauważyć, że dokonując rozważań na innych obszarach niż prawo karne wykonawcze i kryminologia, doktorant wykazał dbałość o to aby zachować rozsądne w tym względzie proporcje i odpowiednio podporządkować te wywody zasadniczym wątkom pracy. Lektura pracy nie nasuwa wątpliwości, że chodzi tu wyłącznie o tworzenie pewnej podstawy merytorycznej, której celem jest potwierdzenie realności przyjętej w rozprawie koncepcji w zakresie efektywniejszego stosowania systemu dozoru elektronicznego. Nie ulega wątpliwości, że w formułowaniu ocen, prezentowaniu własnego stanowiska i jego argumentacji Doktorant wykazał duże umiejętności oraz zdolność wypowiadania swych myśli w sposób logiczny, uporządkowany i jasny. Konstrukcja ocenianej pracy doktorskiej nie budzi zastrzeżeń formalnych. Tytuły rozdziałów i podrozdziałów są właściwie sformułowane, a zamieszczone w nich treści odpowiadają tytułowi. Przypisy zostały wykonane poprawnie i dokumentują prowadzony w tekście głównym dyskurs naukowy. Język dysertacji jest poprawny i nie widać w nim rażących błędów językowych i stylistycznych. Na wysoką ocenę zasługuje sposób doboru i wykorzystania źródeł. Dokonane przez Doktoranta analizy i zaprezentowane w dysertacji tezy są dobrze udokumentowane w literaturze przedmiotu. Źródła prawa są wykorzystywane w celu ilustrowania zagadnień, które wiążą się z przedstawioną problematyką odbywania kary w systemie dozoru elektronicznego.

Podniesione w recenzji uwagi i zastrzeżenia mają jedynie charakter polemiczny i w niczym nie umniejszają mojej bardzo pozytywnej oceny pracy.

Uważam że praca zasługuje na wyróżnienie.

V. Podsumowanie

Reasumując stwierdzam, że rozprawę doktorską mgr Andrzeja Pecki pt. „Prawna i kryminologiczna ocena instytucji dozoru elektronicznego” oceniam pozytywnie. Doktorant podjął udaną próbę rozwiązania trudnych problemów interpretacyjnych w zakresie funkcjonowania instytucji dozoru elektronicznego w Polsce. Zwrócenie uwagi na poszczególne zagadnienia opisane w kolejnych rozdziałach pracy stwarza czytelną perspektywę wzbogacenia aparatury pojęciowej w tym względzie, jak i prowadzenie dalszych, pogłębionych badań tej problematyki. Rozprawa stanowi niewątpliwie samodzielny dorobek naukowy zakresu prawa karnego wykonawczego i kryminologii, który w mojej ocenie w zupełności spełnia wymogi przewidziane w art. 13 ust.1 ustawy z dnia 14.03.2003 r. o stopniach naukowych, tytułach naukowych oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki (Dz. U. 2003, Nr 65, poz. 59 z późn. zm.). W związku z powyższym wnoszę o dopuszczenie mgr Andrzeja Pecki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Norbert Płatec